Europese levens

Bernard Bouwman en Dik Verkuil

Met oog op het eindexamenonderwerp 'Europa' in 1992 en 1993 zullen in de komende nummers van KLEIO korte biografieën verschijnen van een aantal vooraanstaande Europeanen. De reeks start met een dubbelportret van de Franse president Giscard d'Estaing en de Duitse Bondskanselier Helmuth Schmidt.

Giscard d'Estaing, achter hem het staatsieportret van zijn voorganger Georges Pompidou.

Giscard

Volgens Jean Monnet was Valérie Giscard d'Estaing de eerste Franse president die begreep dat Frankrijk te klein is om haar problemen alleen op te lossen. Deze constatering alleen al geeft aan dat Giscard voor de Europese integratie van eminente betekenis is geweest. Maar Giscard heeft ook belangrijke concrete bijdragen geleverd.

Giscard was een typische exponent van de Franse politieke elite, die voor het overgrote deel uit de betere kringen afkomstig is en een uitstekende intellectuele scholing heeft genoten. Nadat hij in 1952 "een briljant eindexamen" had afgelegd aan de Ecole Polytechnique in Parijs, werd hij in 1962, op 36-jarige leeftijd, minister van Financiën. Hij had grote bewondering voor De Gaulle, doch was geen gaullist, maar een liberaal. Vanaf 1966 leidde hij de partij van de onafhankelijke republikeinen, en toen president Pompidou in 1974 overleed, werd hij tot zijn opvolger benoemd. In datzelfde jaar won hij de presidentsverkiezingen van François Mitterrand.

Het eerste resultaat van Giscards werk voor Europa is de Europese Raad: de geregelde vergadering van de Europese regeringsleiders.
Giscard zag zo'n geregeld overleg - door het gewicht van de deelnemers - als het beste uitgangspunt voor het ontstaan van een werkbaar machtscentrum in Europa. Hij werd hierin gesteund door Schmidt, maar Den Uyl en Tindemans (België) voelden er niet voor. Zij meenden dat de uitvoerende macht in handen diende te zijn van de Europese Commissie, die voor dat doel versterkt moest worden. Dat zou meer in overeenstemming zijn met een democratische ontwikkeling, aangezien de Commissie gecontroleerd kon worden door het Europees Parlement, en de regeringsleiders alleen aan hun nationale parlement verantwoording schuldig waren. Maar Tindemans gaf zijn principiële bezwaren op toen hij gedaan kreeg dat de Europese Raad regelmatig in Brussel zou vergaderen, en er aldus een band met de bestaande Gemeenschap bleef.

Schmidt in april 1974

Giscards andere belangrijke bijdrage was het Europees Monetair Stelsel (zie Schmidt).
Hoewel Giscard het plan hiertoe samen met Schmidt ontwikkelde, had hij zelf het initiatief ertoe genomen. Eerdere pogingen om de Europese munten aan elkaar te koppelen waren stukgelopen, doordat de 'zwakke' munten, zoals de Franse frank, de 'sterke', zoals de D-mark, moesten volgen. Frankrijk kon dit telkens slechts tijdelijk volhouden, en dat nog door een enorme kapitaalvernietiging, want de centrale bank moest met dollars enorme aantallen franken opkopen om de waarde van de frank te handhaven. Bij het EMS was de positie van de zwakke munten beter, omdat hierin ook de 'sterke' munten de verplichting op zich namen de koersen in de pas te houden. De realisatie van het EMS was overigens vooral Schmidts verdienste: hij moest de onwillige Duitse banken en bedrijven overtuigen van het nut van het EMS. Bovendien wist Schmidt de Britten bij het EMS te betrekken, die er eigenlijk - met het oog op hun nationale soevereiniteit - niets voor voelden. Giscard interesseerde zich niet voor de Britse deelname, maar hij wilde zijn vriend ook niet afvallen. Bovendien was hij bang dat dan Frankrijks anti-Britse reputatie zou herleven - dat zou immers de medewerking van andere partners, zoals Nederland, in gevaar brengen.
Toen eenmaal de Europese regeringsleiders het in principe eens waren geworden over het EMS, opperde Giscard om de nieuwe Europese munteenheid aan te duiden als "European Currency Unit" (ECU). Bij zijn gesprekspartners, en vooral bij de Britse premier Callaghan, wekte het verbazing en vreugde dat Giscard zo maar met een Engelse naam, en niet met een Franse op de proppen kwam. Maar deze tegemoetkomendheid was deels schijn. Want de ECU was onder de Valois-dynastie een Franse munt geweest.

Daarmee was Giscards Europese bijdrage grotendeels voltooit. De laatste jaren van zijn bewind waren niet de beste. De president mat zich keizerlijke allures aan - zo liet hij zichzelf tijdens officiële diners het eerst serveren - en verloor daarmee aanzien bij het Franse volk. Bij de presidentverkiezingen van 1981 maakte hij tegen Mitterrand geen kans.

Schmidt

Helmut Schmidt, bondskanselier van 1974 tot 1982, werd in 1918 geboren in Hamburg. Zijn vader was de 'onechte' zoon van een joodse bankier, maar Schmidt heeft zijn joodse afkomst vanaf zijn vroegste jeugd als een goed bewaard geheim met zich mee gedragen, tot het in 1988 werd onthuld door Giscard d'Estaing. Doordat Schmidt van 1937 tot 1945 diende in de Wehrmacht - en de gruwelen aan het Oostfront meemaakte - kon hij pas in 1945 economie gaan studeren. Vanaf 1953 was hij voor de SPD lid van de Bondsdag, waar hij zich in Defensievraagstukken specialiseerde. In 1967 werd hij fractievoorzitter, in 1969 minister van Defensie, in 1972 minister van Financiën en Economische Zaken en in 1974 volgde hij Willi Brandt op als bondskanselier.
Hij was een onorthodoxe sociaal-democraat, die een liberaal economisch beleid voorstond, en wiens wereldbeeld eerder werd gevormd door de filosofie van Kant en de Stoa, dan door die van Marx en Hegel.

Schmidts belangrijkste bijdrage aan de Europese integratie was het Europees Monetair Stelsel (EMS), dat hij in 1978 samen met Giscard ontwierp.
Het EMS, waarbij de wisselkoersen van de nationale munten werden gestabiliseerd rond een gemiddelde koers, heeft de positie van de Duitse Bundesbank aanzienlijk versterkt. De koppeling van de munten had tot gevolg dat de Bundesbank, als machtigste Europese bank, in feite het rentedisconto in de EG kon gaan vaststellen. Als de Bundesbank de rente verhoogde, moesten de andere Europese centrale banken wel volgen, omdat hun munten -door de verhoogde vraag naar D-marken, anders te veel zouden gaan afwijken van de gemiddelde koers.
Schmidt werkte in de Europese politiek nauw samen met Giscard. Beide leiders bespraken alle belangrijke Europese kwesties